

Lausunto lakivaliokunnalle koskien rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista, HE 130/2024 vp

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiassa 10.10.2024.

Neuvottelukunnan kanta muutosehdotukseen on edelleen erittäin kielteinen, sillä hallituksen esitys ei merkitsevästi muuttunut kesän 2024 aikana toteutetun lausuntokierroksen jälkeen. Neuvottelukunta muistuttaa, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta on pääasiassa hyviä kokemuksia, ja uhrilla pitää halutessaan olla pääsy laadukkaisiin korjaavan oikeuden palveluihin. Pääsääntöinen luopuminen lähisuhdeväkivallan sovittelusta hylkää kokonaan osapuolten toimijuuden oman konfliktinsa asiantuntijoina. Sovittelu on Suomessa toiminut täysin voimassa olevan lainsäädännön sekä kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopuminen ilman vahvempaa tutkimusnäyttöä ei ole perusteltua.

Neuvottelukunta katsoo, että muutoksella heikennetään sekä lähisuhdeväkivallan uhrien että tekijöiden palveluja. Kielto heikentäisi erilaisten palvelujen monipuolisuutta ja saatavuutta sekä uhrin oikeutta oman asiansa käsittelyyn etenkin nyt, kun sekä julkiselle että kolmannelle sektorille kohdistuu leikkauspaineita. Jos sovittelumahdollisuus poistetaan, kohtaamisen ja korjaamisen mahdollisuutta edistävä palvelu häviää (vrt. PerL 14 § 3 mom., jonka mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.). Yksilökohtaisen oppimisen ja voimaantumisen lisäksi sovittelu palvelu tukee myös yhteisöllisyyttä ainutlaatuisella vapaaehtoissovittelijoiden rakenteellaan. Polarisoituvassa yhteiskunnassa kaikki yhteisöllisyyttä ja osallisuutta sekä oman elämän hallintaa ja muutostahtoa tukevat mekanismit tulee säilyttää.

Kiellon piiriin esitetty lähisuhteiden kirjo on tarpeettoman laaja ja rajauksella on näin ollen haitallisia vaikutuksia. Parisuhdeväkivalta on tyypillinen naisiin kohdistuvan väkivallan muoto, johon puuttumisen keinoja on haluttu viime vuosina koventaa. Neuvottelukunnan näkemyksen mukaan ainakin sisarus- tai muissa sukulaisuussuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa tulisi tilanteen mukaan hyväksyä edelleen soviteltavaksi. Neuvottelukunta on erityisen huolissaan lähisuhdeväkivallan sovittelun kategorisen kieltämisen negatiivisista vaikutuksista alaikäisten epäiltyjen asemaan ja oikeuksiin. On YK:n lapsen oikeuksien komitean suosituksen vastaista estää lasten ja nuorten epäiltyjen pääsy sovintomenettelyyn. Yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa lasten ja nuorten pahoinvointi sekä vakaviinkin rikoksiin syylistyminen lisääntyy, tulee lainsäätäjän arvioida erittäin huolellisesti kaikkien säädösehdotustensa vaikutuksia lapsiin.

Esitetyn sääntelyratkaisun valinta ei ole perusteltu riittävästi ja ratkaisua on todennäköisesti hankala soveltaa. Sovittelulain alkuperäisessä lainvalmisteluprosessissa todettiin, että ei ole tarkoituksenmukaista nimetä etukäteen tiettyjä nimikkeitä, joiden käsittelyyn sovittelumenettely sopii tai ei sovi. Lisäksi Euroopan neuvoston ministerikomitea (2018) suosittelee, että korjaavan oikeuden pitäisi olla yleisesti saatavilla oleva palvelu, jonka tarjoamista ei pitäisi estää pelkän rikosnimikkeen perusteella. Myöskään Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvova Grevio ei ole suositellut Suomelle sovittelusta luopumista, vaan esitutkinnan turvaamista lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Tästä voidaan juontaa, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta pääsääntöinen luopuminen voitaisiin toteuttaa siten, että vain syyttäjällä olisi oikeus lähettää lähisuhdeväkivalta-asia sovitteluun niin parhaaksi katsoessaan.

Neuvottelukunta seuraa huolissaan tilannetta, jossa hallitus haluaa luopua säännelystä ja viranomaisvalvonnassa toteutetusta sovittelupalvelusta lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Lakisääteisen sovittelun kieltäminen lisää riskiä monimuotoisen ja sääntelemättömän vapaan kentän toimijoiden aktivoitumiselle, ja siten myös esimerkiksi pakotettuna syntyneiden sovintojen lisääntymiselle näissä tapauksissa. Vaikka esitysluonnoksessa tämä riski mainitaan, siinä päädytään silti esittämään lähisuhdeväkivallan uhrin näkökulmasta kaikista turvatuimman sovittelupalvelun kieltoa. Koko yhteiskunnan kannalta olisi tärkeää säilyttää ja kehittää palveluita (ml. sovittelu), joilla voidaan ennalta estää ja torjua väkivaltaa - myös uusinta- ja ylisukupolvistaväkivaltaa sekä rakentaa yhteiskunnan sovinnollisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä osallisuutta. Pelkkä rikosprosessi ja rikosvastuun toteutuminen ei yksin riitä.

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) ei ole lausunnossa mukana.

Sisäministeriön (SM) ei ole lausunnossa mukana.

Neuvottelukunnan jäsenistä Rikosuhripäivystyksen (RIKU) edustaja ei allekirjoita tätä lausuntoa, joka annetaan muiden varsinaisten jäsenten nimissä. RIKU antaa oman lausuntonsa.

Kuntaliitolla ei tällä hetkellä ole varsinaista jäsentä neuvottelukunnassa.

Helsingissä 3.10.2024

neuvottelukunnan puolesta,
Lars Rikberg
Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan jäsen

Committee on the Rights of the Child. (2023). *Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Finland*. CRC/C/FIN/CO/5–6. United Nations.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FFIN%2FCO%2F5-6&Lang=en

GREVIO Istanbulin sopimuksen asiantuntijaryhmä (2019): GREVIO/Inf(2019)9

<https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d>

Istanbulin sopimuksen osapuolten komitea (2020): IC-CP/Inf(2020)3

<https://rm.coe.int/committee-of-the-parties-recommendations/pdfa/16809a46bc>

Istanbulin sopimuksen osapuolten komitea (2023): IC-CP/Inf(2023)7

<https://rm.coe.int/committee-of-the-parties-recommendations/pdfa/16809a46bc>

Järvinen, S., Alanko, M. & Piispa, M. (2024). *Toimenpideohjelma nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi 2024–2027*. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:13.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165576>

Lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitystyöryhmä (2019). *Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu - Nykytila ja kehittämissuhteet*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 2/2019. 94 sivua. Helsinki 2019.

<https://www.julkari.fi/handle/10024/137475>

Shemeikka, R., Ramadan, F., Alitalo, E., Sihvonen, A-P., Lindroos, M., Laine, E., Kemppainen, J., Kommeri, H., Pietilä, P., Salakka, I. (2023). *Lähisuhdeväkivallan sovittelu: Yleiset piirteet ja osapuolten kokemukset prosessista*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:11.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164663>